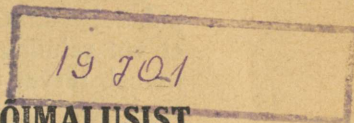

A-8456

Duplum

H. MOORA.

MEIE TEADUSLIKU TÖÖ ÜLESANDEIST JA VOIMALUSIST VÄLJASPOOL KODUMAAD RAHVUSVAHELISES ULATUSES ¹⁾.

Meie teadus on Eesti senise kaheteistkümne rahuliku iseseisvusaasta jooksul teind suuri edusamme, mitmelgi alal suuremaid, kui nii ruttu oleksime julgend loota. Kui võtaksime kokku meie ülikoolis eesti ajal mitmesuguseis teadusharudes tehtud töö, võiksime kergesti konstateerida, et selle tulemused omalt hulgalt enamikul tööpõldudest mitte ainult kaugelt ületavad kõike seda, mis neil aladel meil oli korda saadetud aastakümnete jooksul ärkamisajast kuni iseseisvuseni, vaid väga tihti tõusevad ka üle selle, mis tosina viimase vene aasta kestel Tartu ülikoolis oli tehtud. Meie iseseisvuse-eelne teaduslik produktsioon kannab päälegi ka parimail juhtumil vaid asjaarmastajalist iseloomu, nüüd on see aga peaaegu kõigil aladel rahvusvahelise taseme saavutand või seda saavutamas. On loomulik, et Tartu ülikooli eesti aja töohuvide keskus endise ajaga võrreldes põhjalikult on nihkund ja et see töö nüüd on koondund ja kohanend Eestit, selle rahvast ja olusid käsitlevate küsimuste ümber. Iga maa teadus tegeleb ju ennekõike oma maaga. Just meie teadusel aga olid ja on eriti suured kohustused oma varemalt vaeslapseks jäetud maa ja rahva vastu. Neid täites ta ühtlasi täidab oma otseseimaid kohuseid ka rahvusvahelise teaduse vastu, kuna ta seeläbi iseendast rahuldab neid huve, mis sel erisugustel aladel Eesti kohta olemas. Et eesti teaduslikule tööle meie oma aineistik edaspidigi esimesele kohale jääb ja peab jääma, sellest me siin enam pike-malt ei kõnele, see on meile endastmõistetavaks eelduseks kõigele järgnevale, mida pidime vaid meelde tuletama, et eespool ei tekiks väärkäsitusi. Samasuguseks endastmõistetavaks eelduseks kõigele järgnevale on veel nõue, mil me siin ka rohkem ei peatu, kuigi seda meie oludes veel küllalt ei jõua rõhutada, nimelt, et kogu meie teaduslik töö kvaliteedilt täiel määral rahvusvahelistele mõõtudele vastaks.

Kui meie teaduslik töö oma ainete ulatuse poolest aga piirduks ainult või peaaegu ainuüksi kodumaa alaga, oleks sellest ometi ka kõige võimaliku tasemelise kõrguse juures vähe. See oleks vaid hädavajalisim, ainult alim miinimum, mis meid tarviliselt ei rahuldaks. Mitte ainult seepärast, et Eesti ala iseendast on väga väike, mitte ka seepärast, et meie

¹⁾ Järgnev on pääjoontes ettekanne ühel Eesti Kultuuri Sõprade Koondise koosolekul 1932. a. kevadel. Siin on ära kasutat ka mõne kooslija avaldised ettekandele järgnend läbirääkimisil.

ülikool varemalt on etendand kaugelt üle oma maa piiride ulatuvat osa ja et me, tahtes olla endise väärilised, peame suutma vana traditsiooni ülal pidada. Lihtsalt seepärast, et meie rahvas nagu iga teine elav olevus ei või rahulduda sellega, kui ta elab ainult iseeneses ja iseenesele, vaid tunneb tarvet ulatuda ka väljapoole. Tung end panna maksma ka väljapool ennast, oma kitsamat ala, on igale elavale organismile antud juba looduse poolt — nii ka igale elujõulisele rahvale. Kui ta seda ei suuda suuremal või vähemal määral rahuldada, ei tunne ta end ialgi täiel määral vabana, täisväärsena ja õnnelikuna. Seda vajadust ei tunne me endi, oma rahva kohta ainult ise, seda eeldavad meie kohta teisedki. Kui näit. läheneva Tartu ülikooli juubeli puhul paljud välismaalased on soovind saada informatsiooni, siis on nende kõige tavalisem küsimus käsitand nimelt meie ülikooli osa rahvusvahelises teaduses. Kõige selle lisaks tuleb veel asjaolu, et paljud kodumaised küsimused pole lahendatavad ainult oma ainetiku põhjal, vaid nõuavad ka vastava välismaise materjali iseisvat läbitöötamist.

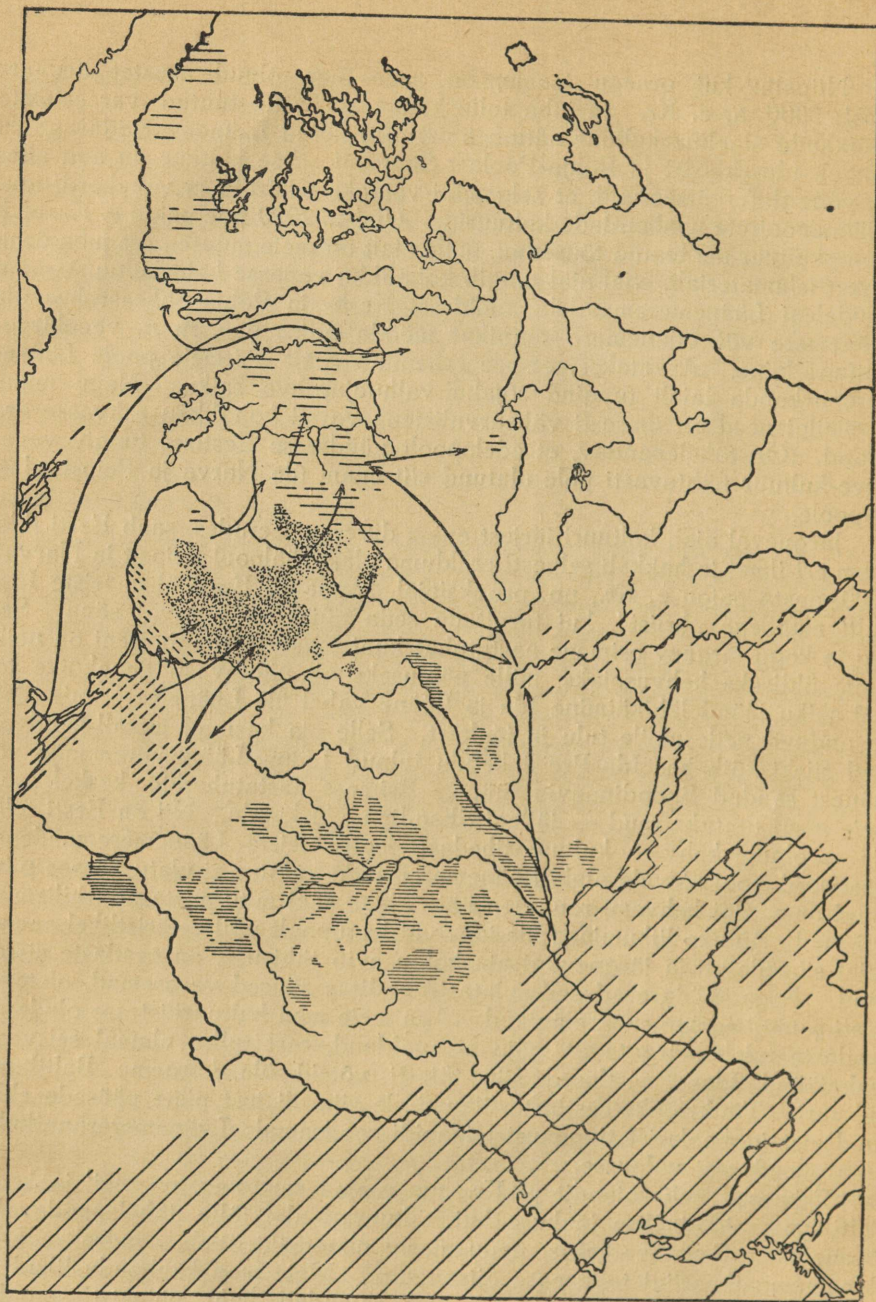
Kõneldes meie võimalikust rahvusvahelisest osast teaduse või muudelgi vaimlistel aladel, tõuseb otsekohe terve rida küsimusi ja kahtlusi selle kohta, kas meil on seks tarvilisel määral eeldusi. Kõnelemata ainelisist võimalusist asetatakse küsimuse alla nii meie maa-ala kui rahva suurus. Kas pole need liig väikesed? Ja edasi: kas on Eestil üldse *iseseisvat*, omaette osa etendada teiste, ümberringi asetsevate maade ja kultuuride seas? On palju neid, kes nimelt viimases kahtlevad, arvates meie maad nii oma asendilt kui eluavaldusilt ainult idapoolse suure legendiku väikeseks osaks. Peatume kõigepäält viimasel kui kõige raskemal küsimusel, vaadeldes linnulennult Eestit ja tema osa naabermaade keskel nii kaugest minevikust pääle, kui meie silm küündib ja edasi, tänapäevani.

Kui meie maa oli alles veel Vene riigi osaks, võis kuulda venelasilt, kuidas nad olid üllatet, kui üle Narva siia tulles nad järsku märkasid meie maa suurt erinevust kõigest, millega nad olid harjund Venemaal. Sama ütlesid nad nüüdse Lätigi kohta, nagu tol ajal üldiselt veel Eesti ja Läti vahel vahet ei osatud teha. Veel nüüdki võib ju näit. Lääne-Euroopas ja Skandinaavias tihti kohata inimesi, kes noortes Balti riikides küll hiljuti käind, kuid kes siiski tarvilist vahet Eesti ja Läti vahel ei suuda teha, segades mõnikord nendega isegi Leedut. Tõeliselt pole aga siin palju imestada, sest Eesti ja Läti, osalt ka Leedu pakuvad nii ida- kui läänepoolsete maade ja kultuuride seisukohalt vaadates teatud ühist, omaette pilti, mis nii selgesti kui see erinebki mõlemate tähendet naaberalade vastu, sisemiselt on nii suurel määral ühtlane, et see, kes siin valitsevais rahvuslikes vahedes pole teadlik, neid maid üksteisega kergesti võib segada. See vahekord ja need tähelepanekud pole ainult juhuslikke muljeid, vaid samasugused on olnud Eesti, teiste Baltimaade ja nende naabermaade vahekorrad juba aastatuhandeid.

Niipalju kui praegu teame, on meie maa olnud asustet ümmarguselt 5000 a. e. Kr. Ja juba tolle kauge aja seni tuntud varaseimate elanikkude algeline kultuur näitab ühist pilti kõigil Läänemere idaranniku maadel, Ida-Preisist ja Põhja-Poolast Soomeni. See kultuur on aga alles liig vähe differentseerund, et selgemini võidaks määrata ta vahekordi ida- ja läänepoolsete naaberalade kultuuriga. Umbes 2000-nde paigu e. Kr. elab siinne kultuur üle teatud tõusengu, mille ajalt on meie muuseumes juba üsna rohket leiumaterjali. Sel ajal tungib kohalikku vanasse kalurkultuuri, nagu muudelegi Läänemeremaadele, nüüdsest Kesk- ja Põhja-Saksast kas üle Läänemere või Läänemere rannikut mööda tulles uus, n. n. venekirve-kultuuri laine. Arvatakse, et see tähendab säält mitmele poole Läänemerepiirkonda laiali tungind sõjaka vallutajarahva salku. Nagu mujal nii meilgi need on ilmsesti vähearvulistena varsti kohalikku rahvasse ära suland. On tähelepanev, et edelapoolt nüüdsesse Eestisse tungiv venekirve-kultuur nähtavasti pole ulatund siit enam üle Narva ja Peipsi edasi idapoolle.

Järgneval ajal, kultuuri järjest enam differentseerudes, saab Eesti ikka enam eri-ilmet ja hakkab selgesti eralduma alast säälpool Peipsit ja Narvat. 1000. aasta paigu e. Kr., nn. pronksiajal, kannatab Eesti ühes teiste Ida-Balti maadega „kriisi“, kui tarvitada seda nüüd nii tuttavat sõna. See aeg ja kogu järgnev esimene aastatuhat kuni Kristuse sündimiseni on neile maile üldiseks kehvasajaks, mille põhjuseks oli nähtavasti ennekõike tol ajal soiku jäänd läbikäimine Ida ja Lääne vahel üle Läänemere, mis alati on andnud neile maile tulu ja jõukust. Selle aja kasinad metall-leiud on meil siiski kõik kas Ida-Preisi kaudu tulnud Lõuna-Läänemeremaade või läänest saadud Skandinaavia tüüpe. Esimese aastatuhande keskel saab meie maal tuntuks raud — jällegi Skandinaavia kaudu. Nii on Eesti tolle aja — olgugi kehv — kultuur tihedasti seotud teiste Läänemeremaadega. Eestist idapool olevale alale Läänemeremaade kultuur ei ulatu, ja see piirkond on veelgi kehvem, raua-aeg näit. algab säält mitu aastasada hiljemini kui meil. Ainuke liikumine, mis ida- või kagupoolt noil eelkristlikel aastasajul siia ulatub ja järgnevagi aja kohta evib tähtsuse, on eestlaste sisse-ränd. Aegamööda eestlased sulatasid endisse siinsed varasemad, oletetavasti samuti soome sugu elanikud. Aga meie maa kultuurilistesse oludesse eestlaste tulek märgatavat mõju ei avaldand, sest tulles alamal seisvast, mahajäänd Idast, eestlased siin täiesti võtsid üle kõrgema Baltikumi kultuuri. Tõukejõuks eestlaste liikumisele siia oli just püüe pääseda ebasoodsaist idapoolseist tingimusest igapidi soodsamale Läänemererannikule, tung pimedusest valgusse.

Esimesed neli sajandit p. Kr., nn. rooma raua-aeg, on meil ja kogu Baltikumis nii ainelise jõukuse kui kultuurigi alal jälle tähelepanevaks tõusuaajaks. See tõus seisis, nagu ajastu nimetuski ütleb, kaudselt seoses Rooma maailmariigi tolleaegse õitsenguga. Meie maa kaubanduslikud ja kultuurilised ühendused osutavad noil sajandel kaht päämist suunda.

1. kaart. Ida-Balti ja naabermaad III–IV saj. p. Kr.
 ≡ — eesti-soome hõimude alad Põhja-Lätis, Eestis, Soomes; neist idapool (viirutamata) madalamal kultuuritasemel olev piirkond; eesti rahvuslik piir oli nüüdsest umb. 80 km lõunapool. ▨ — balti hõimude ala Lätis ja Leedus. // — germaani resp. tugeva germaani mõju all olevad alad. Nooled osutavad kultuuriliste mõjustuste suundi.

Esiteks ühendavad meid tugevad sidemed lõunapoolse Baltikumiga, alates lõunast Ida-Preisi ja Leeduga. Eesti levitab lõunapoolt saadud kultuurvorme omakorda edasi põhja- ja idapoole. Soome on sellal nii tugeva Eesti mõju all, et teda võib nimetada Eesti kultuurprovintsiiks. Vastu saadab Eesti lõunapoolse mitmesuguseid oma maa kui ka Soomest ja nüüdsest Loode-Venest toodud kaupu. Ühenduse tihedust lõunapoolse Baltikumiga näitab see, et nii Eesti kui selle kaudu Soomegi kultuur kannab teiste Baltimaade kultuuriga ühist ilmet. Rida peenemais üksikasjus ilmnevaid lahkuminekuid Eesti-Soome vahel ühelt ja Läti-Leedu vahel teiselt poolt põhineb samadel rahvuslikel vahedel, mis neid maid tänapäevalgi lahutavad. — Samal ajal seisab aga Eesti kõige tihedamas ühenduses teise s k i suunas: mereteed tähtsa ida-germaanlaste keskusega Visla suudmel, nüüdse Danzigi piirkonnas, ja osalt ka Skandinaaviaga, eeskätt Ojamaa saarega. Vislal asuvad germaani kaupmehed pole meie maale teind ainult juhuslikke sõite, vaid, nagu eriti tol ajal meie keelde tulnud germaani lainsõnad tunnistavad, on asutand Põhja-Eesti rannikule ka oma kaubaasundusi. Tolle meriühenduse tähtsust iseloomustab m. s. seegi, et rooma raua-aja kultuuri tõus algab selle tõttu meil pisut varem kui näit. Leedu ja Läti sisemal, hoolimata sellest, et viimased lõunapoolsematena asusid iseendast tolle aja maailma kultuurkeskusile lähemal kui Eesti. Eesti kultuuri piirina idapoole kergib rooma raua-ajal Narva-Peipsi joon juba erilise teravusega esile. Ka Läti ja Leedu kultuuri ala erineb selgesti neist idapool olevast piirkonnast (vt. 1. kaarti). Eesti oli rooma raua-ajal nõndaviisi nii majanduslikult kui kultuuriliseltki oluliseks vahetalitajaks lõuna- ja läänepoolsete Läänemeremaade vahel ühelt poolt ja Soome ning nüüdse Loode-Vene vahel teiselt poolt. Nagu näitavad Eesti kaudu Soomes ja Loode-Venes asuvaile läänemeresoome hõimudele tungind kultuurimõjud ja germaani lainsõnad, oli Eesti, eriti Virumaa, tol ajal kogu läänemeresoome piirkonna kultuurikeskuseks.

Rooma raua-ajale järgneval 3—4 aastajasal, üldiste rahvasterändamisaegsete segaduste tõttu Euroopas, käib meilgi konjunktuur teatud määrani alla, tekib jälle „kriis“. Ühendus üle mere läänepoolsete naabermaadega jääb kaunis väheseks, samuti väheneb läbikäimine ka Soome ja Loode-Venega. Ainult lõunapoolne Baltikum säilitab oma tähtsuse Eesti suhtes, ja meie maa seisab a. 400—800 p. Kr. enam kui ühelgi teisel ajal Läti-Leedu poolt tuleva mõju all ning sarnaneb neile oma kultuuri üldpildilt.

9-ndast sajandist alates paraneb olukord jällegi, algab Eesti muinas-aja hiilgejärk, noorem raua-aeg. Selle tõusu võimaldas elavaks läind läbikäimine Lääne-Ida vahel Läänemere kaudu, liikumine, milles pääosa etendasid kurikuulsad Skandinaavia viikingid. Asudes otse Läänemerelt Ida-Euroopasse viival teel, võtsid eestlased nagu muudki Ida-Baltikumi rahvad sellest läbikäimisest elavalt osa ja said selle vahendajatena loomulikult suurt kasu. Suur hulk Eestist leitud nii Lääne- kui Idamaade hõbe-

rahu on elavaks tunnistuseks tollest siit läbikäind liiklemisest kui ka rahva üldisest jõukusest. Eesti püsis endiselt tihedas ühenduses ka Lõuna-Baltikumiga, mille tõttu eesti kultuur teise aastatuhande alul p. Kr. samuti

2. kaart. Ida-Balti ja naabermaad XI–XII saj. p. Kr.
 /// — eesti-soome hõimud; neist eesti ala tugevamini viirutat. //// — balti hõimude alad.
 (● — viikingite asundused). Tähelepanndav on, et idabalti maade kultuuriline ja rahvus-
 lik piir ühtub sel ajal samuti nagu vareminki (1. kaart) üldiselt nüüdsete Balti riikide
 idapiiriga. Narvatagune ala oli XI saj. ajuti tugevama Eesti mõju all, selle järgi aga
 slaavistus. Harvemini viirutat soome rahvaste piirkonnad (osalt ka Soome Karjala)
 kuulusid kultuuriliselt Ida-Euroopasse.

nagu vareminigi ilmutab suurt sarnasust teiste Baltikumi rahvaste kultuuridega, hoolimata sellest, et ta sel ajastul lõunapoolt saadud elemente käsitleb hoopis iseseisvamalt kui varemini ja näitab iseendast selget rahvuslikku värvingut. Nagu meie ajaarvamise esimesil sajandil nii on nüüdki eestlased oma üldiselt arenemisastmelt muist soomesugu rahvaist ees. Soomega on kaubanduslikud ja kultuurilised sidemed endisel viisil tugevad, kusjuures Eesti üsna oluliselt Soomet mõjustab. Ka Ingeri on selle ajastu alul tugeva Eesti mõju all, mille tõttu endine vahe Eesti ja Narvataguse vahel osalt väheneb. Kuid ainult ajutiselt, sest 11. sajandist päälle satub see järjest enam slaavi mõju alla, mille tõttu ta jälle enam hakkab Eestist erineb. Lõuna- ja läänepoolsete mõjudega võrreldes on Ida mõju meie kultuuris tol ajal kaunis väike. Vana Narva—Peipsi kultuurpiir püsib seetõttu selgena, samuti nagu püsivad Läti ja Leedugi vahekorrad Idaga (vt. 2. kaarti).

13. sajandi alul tungivad meie maale sakslased. Jõuks, mis neid siia tõmbas, polnud mitte paljas „Drang nach Osten“, vaid Baltikumis valitsev kõrge konjunktuur, hääd teenimisvõimalused, vanad kasulikud kaubateed, mis viisid mööda Läänemerd siia ja siitkaudu Itta. Sakslased olid nimelt 12. sajandil Läänemere kaubandusest skandinaavlastes suurelt jaolt välja tõrjund, tungides arvurikkalt isegi Rootsi rannikulinnaidesse. Oli loomulik, et just sel ajal õitsev kaubandus Idaga läks nende kätte, ja nii ilmusid nad meie maale, alul vaid kaupmeestena, siis varsti aga asunikudenagi. Vaadates vastu varemate aastatuhandete tausta, pole saksa invasioon Baltikumi iseendast midagi enneolematult uut. Täiesti analoogilisi laineid oli tungind siia Läänemerepiirkonnast juba vareminigi. Me mõtleme samas suunas ja samal viisil siia veerend venekirve-kultuuri lainet, samuti meie ajaarvamise alul siia ilmund idagermaani asunikke. Ja samuti nagu need varasemad lained üle meie maa vana kultuurpiiri Narva—Peipsi idapoole ei ulatund, jäi saksagi edasitung selle taha kinni. See soodne majanduslik konjunktuur, mis muistsel iseseisvusajal meie maal oli valitsend ja mis, nagu nägime, sakslased siia tõi, jätkus vahetult keskajal ja osutas endisega võrreldes teatud tõusugi. On teada, et suure osa nendest tuludest, millest kerkisid ja õitsesid meie linnad oma määratute kindlustistega, samuti ordu-riik ja kirik, andis meie maa kaudu käiv elav kaubandus. Keskaegne soodne olukord oli niiviisi otseseks jatkuks muistseile iseseisvusaegseile oludele, vahe oli ainult maa peremeestes. Et aga maa talupoegrahvasi keskajal kõige kehvemalt ei eland, nagu tavalisest arvatakse, vaid linnade rikkusest üsna oluliselt osa sai, selles ei jäta uuem uurimus kahtlust. Maa, nii peremeeste kui lihtrahva olukord muutus halvaks alles keskaja lõpu-poolle, kui soiku jäi kauplemine Idaga. Lõpuks viis see vaesumine nõrgalt liidetud orduriigi täielisele lagunemisele. Et keskajal Eesti ja teised Balti-maad kristianiseeriti läänepoolt, polnud muidugi mitte juhus, vaid see oli järjekordne säält meie tungiv kultuurmõju, mille tuleku tee ja ulatuski olid samad, mis eelpool kirjeldet teistel lainetel. Meist idapool oleva maa

vallutas Ida-Rooma kirik. See teritas veelgi Baltimaade erinevust Idast — ühendas ja kehastas ju keskajal kirik eneses kogu vaimlist kultuuri.

Jõuetuksjäänud orduriigi pärandi järgi haarasid uue aja alul 3 naabrit: idast Vene, lõunast Poola ja läänest Rootsi. Nendevaheline pikk võitlus ruineeris täielikult kogu Baltikumi, need sõjad on palju kõigis pärastistes viletsustes süüdi. Meie maa peremeheks sai läänenaaber Rootsi, kelle valitsuse all see hakkas pikkamisi kosuma nii majanduslikult kui kultuuriliselt. Möödamannes tähendetagu, et Rootsigi ajal on siit läbikäiv tee Itta oma osa etendand, mida näitab m. s. see, et too aeg on olnud meie idavärava, Narva linna, üheks õitseajaks. Et ka vanad sidemed lõunapoole ja põhjapoole (Soomega) sel ajal mitte ei lõtvunud, seda pole tarvis eriti meelde tuletada. Siis tallas aga suur Põhjasõda kõik saavutised jälle korraga maha.

Põhjasõjas vallutab Ida nüüdse Eesti ja suurema osa Lätist — ühe sõnaga, selle „akna“, mis talle juba aastatuhandeid oli vahendand ühendust Läänega. See on esimene kord meie maa ajaloos, kus siin Ida end täieliku peremehena maksuma paneb — olgugi mööduvalt. Vene valitsuse alguseks oli maa kõigest lagedaks tehtud: rahvas detsimeeritud, varandused hävitatud, kultuurist vaid riismed järel. 18. sajand ja 19-nda algus on viletsaimaid järke, mida meie maa meile tuntud aastatuhandete-pikkuse ajaloo kestel üle eland. Areng pidi paljudel aladel algama niihästi kui uuesti. 19-nda sajandi keskpaik märgib uut kiiret tõusu Eestis ja üldse kogu Baltikumis. Olgugi et eelmise aja viletsused olid tugevasti vapustand vana põhja ja uus areng sündis Vene ülemvõimu all, jäi viimane ainult väliseks teguriks, mis ei suutnud vana läänetraditsiooni lämmatada, ja kiire edenemine jõuab nii meil kui muuski Baltikumis eraldumisele Idast.

Nii mõningaid jooni kodumaa minevikust, mis omast skemaatilisusest hoolimata tohiksid aidata valgustada küsimust, milline eriline osa on olnud meie maale teiste hulgas antud. Kõike eelmist kokku võttes võime öelda:

1) Eesti ala pole kultuuriliselt kunagi kuulund Ida-Euroopasse, vaid juba hämarast esiajast pääle Läänemere-maade hulka, sellesse Läänemeri piiravasse rõngasse, mille kultuuriline raskuspunkt ikka on olnud läänes; me nägime m. s. ka, et niiviisi mitte alles saksa sissetung pole meid liitnud Läänega, nagu mõnelt poolt arvatakse, vaid meie maa pääühendused viisid juba ammu enne seda Läände ja oleksid sinna viind ka edasi ilma sakslaste vaheletulekuta.

2) Meie ala oluliseks idapoolseks kultuuripiiriks on aastatuhandeid olnud Narva-Peipsi. Sellest piirist idapool on alati valitsend tunduvat teissugused olud kui siin, kultuuritase on sääl ikka olnud siinsest madalamal; me võime edasi öelda, et kõige selle pärast nüüdne Eesti iseseisvus pole mitte mõne saatuse tuju, juhuslikult õnnelikkude konstrellatsioonide sünnitis, vaid see põhjeneb loomulikel, sügavail eeldusel, millede kujunemist võime jälgida juba kaugest hallist ajast alates.

3) Kogu meile tuntud mineviku kestel on Eesti saatus ja kultuurilised olud olnud kõige lähemas seoses teiste Baltimaade omaga, ennekõike Lätiga, üsna tihedasti ka veel Leeduga, mis siiski ühes Ida-Preisiga moodustab juba üleminekuala lõuna- ja lõunälääne-poolle, nagu samal ajal Soome on olnud ülemineku-alaks põhja ja põhjaläände, Skandinaavia poole; see, et kõik Ida-Balti riigid meie päevil ärkasid korraga, polnud vaid juhus; Ida-Baltikum on moodustanud alati ühtlase rannikuvöötme, mille eri osades kultuur on olnud ikka enam-vähem samal tasemel ja mitmeti ühinegi; võrreldes idapiiriga on Eesti lõunapiir, mõlemalpool seda valitsevaist rahvuslikest erinevusist hoolimata, end andnud alati ainult nõrgalt tunda.

4) Moodustades tähendat piirides teatud omaette kultuurilise terviku, Eesti ala on juba kaugest minevikuast alates naabermaade suhtes etendand kaht kardinaalset osa: a) ühena Ida-Balti vöötme lülina olnud vahendajaks lõuna- ja põhjapoolsete Ida-Baltimaade vahel ja b) olnud (teiste Ida-Baltimaade kõrval) tähtsaks vahendajaks Lääne ja Ida vahel; pääle selle on Eesti alal olnud teatud, kuigi suhteliselt vähene, osa ka ühena Läänemeremaade ringi lülina, kuna kaks esimest osa on olnud olulised — sellest, mida elavam ühel või teisel ajastul on olnud läbikäimine kummaski neis kahest pääsuundajast, on olenend vastaval ajal Eesti nii majanduslik jõukus ja sisemine kultuuritase kui ka erikaal väljaspoolseis suhteis.

Ei või olla kahtlust, et see rütmilisus, võiks peaaegu öelda säaduspärasus, mida võime jälgida aastatuhandete jooksul praeguse Eesti ala olude kujunemisel ja vahekordades naabermaadega, on määratud looduslikest eeltingimustest ja teguritest. Ei kuulu meie ülesandesse neid siin võtta lähemale analüüsimisele, jatkub, kui me neist mõnd päämist mainime. Kõige suurema mõjuga on meile tingimata olnud Läänemeri, mis meie maad mitte pole eraldand Läänest, nagu esimesel pilgul kaardile võiks arvata, vaid just sellevastu kaugelt enam liitnud selles suunas kui seda on teind maaühendus idasuunas. Teiselt poolt on soodsad loomulikud eeldused maaliiklemisteede kujunemisele põhjast lõunasse, üldiselt rööbiti Läänemere idarannaga, suurel määral kaasa mõjund selleks, et läbi kõigi aegade kõik Ida-Balti maad on olnud üksteisega lähedalt seotud.

Kui aga meie maa suhted teistega on osutand aastatuhandeid teatud pidevaid suundi ja kui selle põhjus on olnud meie asendis ja muudes looduslikes eeltingimustes, siis tuleb sellest järeldada, et meie vahekorrad tulevikuski kujunema peavad pääjoontes samasuunalisteks. Oleme just sellepärast nii kaua peatund meie kultuuri „välispoliitika“ küsimusil, et meie usku mööda siin nagu igas muuski asjas tulevikusuunitelud ainult siis võivad anda tegelikke tagajärgi ja viia eesmärgile, kui nad lähtuvad loomulikest eeldusist. Seepärast kui meie kultuurilisis vahekordades naabermaadega on olnud domineerivad kaks n. ö. punast joont, üks põhjast lõunasse käiv — Eesti osa Ida-Baltimaade vöötmes — ja teine lääne-ida suunas kulgev — Eesti vahendaja-osa Ida ja Lääne vahel, siis arvame, et n e e d

peavad olema meile loomulikeks juhtnöörideks edaspidigi. Ka meie üle kodumaa piiride ulatava teadusliku töökaava koostamisel tuleb neid juhtmõtteid kui mitte päämise, siis ühe olulise printsiibina silmas pidada.

Me ei taha muidugi väita, et see iseendast üsna üldsõnaline vormel oleks täiesti universaalne ja peaks käima kõigi alade kohta. Meie arutluste lähtekohaks selle põhjendamisel oli kodumaa. Seega jääksid selle alt endastmõistetavalt välja kõik üldist laadi teadusharud, mis kodumaa alaga otsekoheselt pole seotud, ja see riivaks vaid n. n. kodumaalisi teadusi. See aga oleks küllaltki suur osa meie teaduslikust tööst, sest kodumaaliste teaduste alal on just meie ülesanded kõige otsekohesemad ja võimalused kõige suuremad. Vaatame mõnede näidete varal, kuidas need juhtmõtted endid üksikuil aladel lasevad rakendada. Võtame esiteks humanitaarteadused. Eesti- ja sugukeelte uurimine on meil kõige otsemas mõttes rahvuslik teadusala. See on ka meie ülikoolis suhteliselt hästi esindet: üks õppetool eesti keele, üks lähemate sugukeelte ja kaugemate sugukeelte jaoks. Need teadusharud ei käsita ainult eesti ja teiste soomeugu hõimude keeli ja kultuurajalugu ega esinda niisugustena väga laialdast ala, vaid nende töötulemused pakuvad suurt rahvusvahelist huvi seetõttugi, et kogu sel keelkonnal on olnud tihedaid kokkupuuteid naaberkeeltega kõigis maailmakaartes, balti, germaani, slaavi jt. rahvastega. Kõik need naaberriigid on huvitatud siin tehtavast tööst, kuna see valgustab nende olusid. Keeleteadusele seisab lähedal rahvaluuleteadus, rahva vaimlise loomingu ajalugu. Teatavasti on eesti rahvaluulekogud, mis erakordse huvi ja armastusega rahva enese poolt kirja pandud, suuruselt esimesel kohal maailmas. Juba sellisena pakub see rohke materjal meie teadusele suuri võimalusi. See näitab aga ka, kuidas meie maarahvas isegi orja-aja kitsais oludes on olnud tihedais kokkupuuteis naabritega ja kuidas see surutisest hoolimata on suutnud isegi teiste rahvaste loomingu mõjustada, ingerlaste omad, edasi soomlaste oma põhjas ja osalt ka lätlaste rahvaluulet lõunas. Kogu Läänemere piirkonnast, samuti Ida-Euroopast Eestisse kokkujooksvate vaimliste niitude jälgimine on suure rahvusvahelise huviga. Päriloolilised nagu rahvaluules on lood ainekute ja selle välisvahekordadega meie ainelise kultuurloole, rahvaluulealal. Siingi on teatavasti meie materjal väga rikas. Kuna enamik teisi rahvaid, m. s. ka meie lõunanaabrid, oma vastava materjali on enamasti pidanud kokku ostma, on eesti kogud valdavalt osalt meie kehva rahvas kitsal ajal kinkind otsekui lootuse ja kohustusega, et seda järgnevad, vabad põlvkonnad kasutaksid endile jõu ammutamiseks. Et meie ajalugu paljude teiste rahvaste, otseste ja kaudsete naabrite ajaloo on läbi põimund, on üldiselt teada. Seepärast omab meie töö sel alal laialdast tähtsust, kui see ei piirdu vaid lokaalsete küsimuste lahendamisega vaid ühtlasi iseseisvalt jälgib, korrigeerides ja täiendades, kogu seda laialdasemat raamistikku, mille osana meie ajalugu on mõistetav. Eriti kui mõelda mitte ainult poliitilist ajalugu, vaid vähemini

uuritud majandusajalugu ja meie maa ja linnade tulunduselu suhteid välismaailmaga, siis suudab see valgustada paljusid üldise tähtsusega küsimusi. Kui viimati mainida ka muinasteaust, siis on see oma võrdleva töötamisviisiga rahvaluule ja rahvateaduse kõrval üks rahvusvahelisima huvipiirkonnaga teadusala. Meie kaugema ajaloo eelpool skitseeritud äärjoontest oli aga juba küllaldaselt näha, kuidas sel alal meie probleemid tihedasti kaugemategi naabermaadega seisavad ühenduses. — Mis öeldud humanitaarteadusist, on, kuigi väheste modifikatsioonidega, maksev kodumaaliste loodusteadustegi kohta. Kui näit. võtame geologia, siis on selles noorima ajastu, kvartääргеoloogia küsimused meil otseses ühenduses kogu Läänemerepiirkonnaga, kitsamas mõttes moodustab aga omaette piirkonna Kagu-Balti, alates Kirde-Saksast ja Leedust kuni Soome lahe — Laadoga — Novgorodini. Vanemaist ajastuist on Eestis esindet eriti kaks: põhjas paekivialad, siluur, ja Lõuna-Eestis devoon. Siluuri ala viib meid idapoole kuni Laadogani ja läände piiratud aladele Rootsi, Norrasse ja Inglismaale. Sellel alal on Eestis otse klassilisi paljandeid, mis pakuvad haruldaselt häid võimalusi m. s. näit. kronoloogiliste küsimuste lahendamisel ja millede vastu seetõttu ongi suur rahvusvaheline huvi, mis on toond siia teadusmehi isegi Ameerikast. Devooni ala jätkub Lõuna-Eestist otsekohe Lätisse, ja kes teotseb selle põhjapoolse, s. o. Eesti osaga ei saa jätta kaasa võtmata lõunapoolset või ümberpöördu. Geograafia töötab lähedas kontaktis ühelt poolt kvartääргеoloogiaga, teiselt poolt m. s. kultuurajalooliste distsipliinidega. Seepärast on selle huvipiirkond sama, mis noilgi, käsitades esimeses joones Kagu-Baltit ja ala sellest idapoole kuni umb. Novgorodini. Kui veel eraldi mainime majandusgeograafiat, mil meie ülikoolis ka omaette esindus, siis tuleb rõhutada, et siin lähema naabruse kaasavõtmine otseseks tööalaks omab otse praktikalist tähtsust hääks orienteerumiseks meie majandusküsimustes.

Kõigis neis teadusharudes, milledest siin näiteid toodud, ja lisaks veel mõningais teisisi, on Eestil ilmselt eeldusi omandada teatud sõlmekoha tähtsust, sest: 1) kõigil neil aladel on hää kodumaine materjal lähtekohaks, mida loomuliku ja tööd suuresti soodustava asjaoluna juba oleme esile tõstnud eelpool; 2) sellega lähedas seoses olev väline ainek on pole mitte lõpmata suur, vaid on üsna selgesti piiratud lähema naabruskonnaga, mistõttu see töö meile üle jõu ei käiks; 3) ka aineliselt ei nõuaks see meilt ülejõukäivaid pingutusi. On ainult tarvis, et meie töö kodumaisele ainekule võtaks lisaks sellega otseses ühenduses oleva naabermaade materjali ja jälgiks vastavaid küsimusi mitte ainult oma maa piirides, vaid kogu nende ulatuses. Et see oleks võimalik, seks peaksid meie vastavate alade instituudid oma kogudesse ja arhiividesse pidevalt hankima võimalikult täieliku ainekuga naabermaadest, oma raamatukogusid täiendades tuleks neil m. s. järjekindlasti silmas pidada just ka

Ex lib. univ.

lähemaisele naabermaadesse puutuvad kirjandust jne. Viimati tuleks seda kava silmas pidada aga ka asutistel, kellest oleneb selleks kõigeks aineliste eelduste hankimine, vastavate uurimisreisude võimaldamine j. m.

Kui me eelneva läbiviidavust ei taha jätta õhku rippuma, siis peame veel kõnelema neist kahtlusist ja raskusist, mis selle teostamise suhtes kerib. Osalt mainisime neid juba alul, need olid meie väikesed ainelised ressursid ja inimjõudude piiratud arv. Nagu juba äsja tähendeti, ei nõua töötamine vähemalt loendet aladel ülejõukäivaid kulusid, vaid pääasi oleneb siin sellest, kas need, kelle käes „kraanid“, küllaldaselt hindavad teaduslikult ja rahvuslikult seisukohalt seda tööd, et selleks vajalisi kulusid katta. Samuti pole meie rahva väike arv ja sellest johtuv jõudude kasinus ülepääsematuks takistuseks, vaid on võidetavad tahtega ja organisatsiooniga. Me näeme ju looduseski, kuidas väikesed organismid endid maksma panevad ja võistlusvõimelised on suurte kõrval — jõuks, mis seda võimaldab, on nende kohane organisatsioon. Seda tuleb meilgi mees pidada. Mida me ses suhtes ennekõike tegema peame, see on hoolitseda töö tubliduse eest, samuti hoolitseda, et töö pidevus ei katkeks, mille poolest meie kui väikerahva olukorras on varitsemas terve rida hädahoite¹⁾; edasi tuleb meil eriti silmas pidada töö kavakindlust, ratsionaalsust, et kõiki looduse või olukorra pakutud eeldusi ära kasutetaks. Et väikerahvad niiviisi suurtega võistlusvõimelised on ja erisugustel teadusaladel suhteliselt enam korda saata võivad kui teised, suured ja muidu esirinnas käivad rahvad, selle näiteks võib olla skandinaavlaste ja šveitslaste osa teaduses. Kõneldes nõrkusist, mis meie kui väikerahva ja -maa positsioonil on, ei või siiski unustada ka mõningaid üsna olulisi paremusi, mis sel on võrreldes teiste

¹⁾ Niisuguseist teravaist küsimusist ja hädahoitudest võiks ära märkida järgmisi. Meie ainsas teadusliku töö keskuses, ülikoolis, võib praegu kergesti juhtuda, et mõne tööjõu väljalangemisel ollakse sunnitud kohase asetäitja puudusel ta kohta kauaks vabaks jätta või täitma mõne keskpärase jõuga, mis vastavat tööd kindlasti aastakümneiks halvaks. Abi annaks siin ainult korraldus, mis looks võimalikult iga ala jaoks teatud hulga nooremate jõudude tagavara, kelle hulgast ülikool siis võiks valida parima. Sarnase „reservi“ soetamiseks peaks niisugustele kohtadele, kus vähemalt kõrvalharrastusena teaduslik töö võimalik, nagu raamatukogud, arhiivid, aga ka õpetajakohtadele eelistetama isikuid, kel kõrgem teaduslik kvalifikatsioon. Ka palgaredel peaks olema korraldus nii, et neil oleks reaalne huvi teaduslikul alal edasi püüda. Niisugune kord maksab näit. põhjamaadel, ja see tagab sääl nii koolide, muude kultuurasutiste kui ka ülikoolide kõrge taseme. Säärane kord nõuaks küll meie riigilt või muilt vastavate asutiste ülalpidajailt teatud ohvreid, aga need poleks suured, kuna isikuid, kes endid kõrgema teadusliku kvalifikatsioonini jõuavad üles töötada, pole kindlasti mitte palju, seejuures tuleb aga mees pidada, et kvaliteet arvel tehtud lisakulud on ikka kõige produktiivsemad. — Meie väheste teadusliku töö võimaluste juures võib juhtuda sedagi, et väga andekas isik omal alal tööd ei saa, vaid on sunnitud siirduma hoopis mujale. See tähendaks aga meie väikese rahvaarvu ja sellest sõltuva andekate inimeste vähese arvu juures otse pillamist varaga, mida üldse hinnata ei saa. Sarnastel puhkudel peaks tingimata olema võimalus sääraseile isikule erakordselt tööd anda. Seesuguste erakordsete töövõimaluste hankimine käiks muide kõige otsemalt meie kultuurkapitali ülesannete hulka.

ja suurtega. Nii võime meie suhteliselt kergesti saada kokku ükskõik mis alalt kogu vajalise ainetiku ja selle kiiresti korraldada. Näit. on Eesti oma keelise, rahvaluulise, etnograafilise j. m. ainetiku kogumise ja korraldamise alal hoolimata seks kasutada olnud aja lühidusest ja ainelise jõu ülinappusest saavutand tagajärgi, milleks suuremad rahvad vajavad veel aastakümneid ilma et nad ikkagi sama täielikkuseni jõuaksid. Ja kuna meie ala, nagu eelpool tähendet, on omaette kultuuriline ühik, siis moodustab meie aineistik seski suhtes teatud terviku, millist teised nii kergesti kätte ei saa. Kõige selle tõttu on aga meil võimalik ka uurimistöös saavutada küpsi tagajärgi varemini kui mõnelgi suurrahval. Meie maal, mis asub kõrval niisuguseist rahutuist keskkohadest nagu näit. Kesk-Euroopa, kus kõiksugu nähted ja voolud alati peaaegu lõpmattuseni on ristelnud, on aineistik nii mõnelgi alal seetõttu lihtsam ja läbipaistvam. Meie ainetiku analüüs on seega hoopis kergem ja võimaldab sageli saavutada metoodilisigi tagajärgi, millede varal teised, suuremais keskustes asuvad rahvad alles saavadki selgitada omi keerulisi küsimusi. Ka pole meie maa oma kõrvalisema asendi tõttu moodsa kultuuri nivelleerivale mõjule alistund sel määral kui suuremad keskused, mispärast see nii loodusteadusile (näit. taimesotsioloogiale) kui rahvakultuuri uurimisele pakub viimastest soodsamaid võimalusi. Neid ja teisi meile kasuks tulevaid asjaolusid ei või mitte alahinnata.

Meie välispoolse töö võimaluste kohta tekib siiski veel teist laadi küsimusi. Iseendast oleks ju kõige loomulikum, et meie üle oma maa piiride ulatuv tööväli laieneks kõigepäält idasuunas, kus olemas kõige enam toorainet. Me teame aga, et just säälpoolt tehakse seks praegu erakordselt suuri takistusi. Nende võitmiseks tuleks muidugi teha kõik, mis võimalik, sest me ei või unustada, et nagu minevikus nii tulevikuski meie maa suurimate loomulikkude väliste töövõimaluste alaks on Ida, või pigemini Ida ja Lääne vahendamine. Ja kuigi sel alal esialgu ees seisab suuri raskusi, siis ei või need ometi kesta igavesti, ja ülesandeid saab sääl olema rohkesti tulevikuski eriti seetõttu, et nüüdsed säälpoolsed olud oma maa teaduse edasijõudmisele pole kuigi soodsad. Seni aga kui Ida meile suletuks jääb, on olude eneste poolt otsekui ette kirjutet, et me suure osa omast tähelepanust suundaksime meie teist olulisemat kultuurühenduste telge mööda — lõunasse, Baltikumi.

Nagu eelpool osalt juba nägime, on neid küsimusi, mis eri aladel meilt viivad Baltikumi, väga palju ja need on meile väga olulised. Aga mitte vähem olulised ja mitte vähema huviga on need teistelegi Baltimaadele. Sellest järgneb, et me siin tahtmatagi satume töötama oma naabritega kõrvuti ja rööbiti. Sellest kui ka meie naabrite loomulikust püüdest raskuspunkti ühel või teisel alal mitte lasta enda käest ära kalduda, vaid võimalikult ise esikoht Baltikumis endale kindlustada järgneb siin meil ettenähtavalt teatud võistlus naabritega. See võistlus ja teistegi püüd esikohtadele on täiesti loomulik ja täiel määral õigustet ning meie peame sellesse ka

vastavalt tunnustavalt suhtuma. Kui vaagida eri maade eeldusi selles võistluses Baltikumis, siis ei või jätta tunnustamata, et iseendast kõige soodsamas asendis siin on meie otsene lõunanaaber. Tema geograafiliselt keskne asend, vana ja suur keskkohatähtsus ja päälinna näol on küllalt suure kaaluga. Ega muidu paljud välisriigid ja -firmad omi esindusi kogu Baltikumi jaoks ole koondanud just sinna. Sellele lisaks on meie üleaedsed küllaltki teadlikud oma kesksest asendist ja vajadusest seda kasutada. Vaimliselgi alal on nad näit. mitmete kordaläind rahvusvaheliste kongresside kaudu seda püüdnud endile kindlustada. Mis puutub teaduslikku töösse, siis on nad sellele eriti kodumaistel ja rahvuslikel aladel suurt rõhku pannud ja neid alu meiega võrreldes aineliselt ja tööjõu poolest osalt mitmekordselt paremasse seisukorda säädnud. See kõik on muidugi mõjunud ja seetõttu on nad juba suurel määral tasa teind selle vahemaa, mille võrra nad osalt alul olude sunnil meist olid maha jäänd. Ent teatud paremusi on meilgi. Vana ülikooli tõttu on meil parem teadusliku töö traditsioon, mida küllalt oskab hinnata igauks, kes on mitmesugustes olukordades töötanud. Meie ülikooli ümber on ka õhkkond osalt rahulikum, võib-olla kõneleb võrreldes naabritega meie kasuks ka mõni meie rahva temperamendi omaduski. Ja viimati oleme mõnel alal siiski veel ka pisut ees. Me ei arva muidugi, et Eesti täiel määral ja igal alal esikoha Baltikumis suudaks võita, teatud laialdasema kui kohaliku raskuskoha omandamiseks on aga kindlasti olemas võimalusi. Asja nii olles seisab küsimus esijoones tahtes: kas arvatakse sellest küllalt olevat, kui meie teadus jääb ainult kitsapiiriliseks lokaalseks nähteks, meie ülikool väikeseks provintsiülikooliks, nagu sääraseid nimetuid lugematu hulk olemas, või tahetakse püüda sennapole, et me siin etendaksime vähegi laialdasemat osa.

Kas aga pole need, küsitakse vist küll, kõik üsna ajakohatuid „laiutamise“ mõtted nüüd, kus meie rahvas vaevleb äärmises kitsikuses ja kus üldisteks hüüdsõnadeks peavad olema kokkuhoid ja kokkutõmbamine. Peame siiski vastama, et kuigi see vahest paistab, pole siin propageeritud mitte mingisuguseid uusi üritusi, vaid kõne on ainult eespoolmainitud ja mõnedel teistelgi aladel juba aastate eest alustet tööst, mille kohta nüüdsel tagasimineku ajal tahtmatagi kergib küsimus, kas seda pooleli jätta, lammutada või katsuda siiski teatud kindlas sihis jätkata. Just seepärast julgemeqi neid mõtteid avaldada nüüd, et praegu kokkutõmbumise päevakorral olles selles õige suuna leidmiseks meie töö ülesannete ja võimaluste selgitamine pole mitte vähem oluline kui varemmini avarail aegadel uute ettevõtete rajamisel. Paraku kipuvad aga just nüüdsel ajal igapäevase leiva küsimused täiesti endi alla matma kõiki vähegi tänapäevast kaugemale ulatuvaid vaimse kultuuri sihtlusi. Kuid nagu üksikinimene nõnda ei ela ju rahvadki ainult leivast. Ei saa elada ainult leivast ja leivale eriti ka meie rahvas, kes endale alles nii vähe on suutnud soetada vaimlist raudvara. Või kas ei tunta selle puudust just nüüdsel kriisiajal, kui igapäev kaevatakse meie

eneseusalduse, meelekindluse, iseteadvuse nõrkuse üle. Seda peame kaebama hoolimata sellest, et juba tosina aastaid oleme endile rusikaga vastu rindu lüües sisendand, et oleme teiste rahvastega samaõiguslikud ja -väärsed, oleme katsund seda teha süütavate kõnedega, küll aktustel ja paraadidel, oleme püüdnud seda saavutada küll kooli, küll sõjalise kasvatuses kaudu — ja ometi ei taha lahkuda meie rinnust teatud õõnes tunne. Polegi vaja erilist teravat silma nägemiseks, et säärane paljas suggestioon õigele sihile ei vii, ja äratundmiseks, et alles siis saavutame õige tasakaalu, hakkame endid teistega tõeliselt samaväärseiks tundma, kui me pole mitte enam ainult väliselt nendega ühel astmel, vaid kui me vaimliseltki niikaugele jõuame, s. o. kui me enam rahvusvahelise kultuuri suhtes ainult võtjad pole, vaid ka andjad oleme. Seda meie laulu „eesti mehemeelt“ ei saa osta jõukusega ega kindlustada ainult väliste kordaminekutega, seks on ennekoike vaja vaimlisi kordaminekuid ja edu, on vaja tunda, et me olemasolu teiste rahvaste seas on mitte ainult lubatud vaid ka tarviline. Kui suurrahvad ja -riigid vähemalt massile juba oma palja olemasoluga ja hiilgusega võivad imponeerivad olla, jääb väikerahvale päälle vahest praegu moesoleva sportliku ala eestkätt ainult vaimline ala, kunst ja teadus, kus ta end maksma võib panna ja teiste väärilisena saab kaasa kõnelda. Aga siingi ei küündi meie jõud igalepoole, igasse teadusharu ühevõrra, vaid mõned alad nõuavad juba aineliseltki nii suuri kulutusi, mis neil ulatuslikuma iseseisva töö meile tulevad. Me peame oma jõud koondama neile lähemale aladele, kus meil olemas loomulikke eeldusi ja siin sihile püüdma selge kava järgi. Igalpool ja juhuslikult ringi katsetades ja kobades pillaksime oma jõu laiali, saavutised jääksid igaüks omaette peagu nägematult väikesiks. Meil rõhutatakse tänapäev õigusega seda, et me oma tuleviku pärast peame kõigest jõust katsuma läbi nüüdse kriisiaja päästa ja alal hoida meie olulisemaid majanduslikke produktsooniharusid. Sama on maksev ka vaimlise ja nimelt teadusliku ala kohta, siingi ei tohi me lasta kokku kuivada neid harusid, kus me esijoones võime olla produktiivsed. Just seepärast tuleb meil tänapäev siin riivatud küsimusi erilise tähelepanuga kaaluda. Kahjuks võime kuulda meie avalikkuses ja mitte just harva hääli, mis kalduvad teadust ja ülikooli, niipalju kui nad otsekohe ei teeni vajalise ametnikkudehulga koolitamist, pidama luksuseks, mis ei loo käegakatsutavaid ja kaalugamõõdetavaid varandusi ja millede arvel, eriti veel seetõttu, et neid ei kaitse valijate mass, kõige esmalt peetakse vajalikeks teostada kokkuhoidu. Nende tööd ja ülesandeid, kui neist kui toredusest üldse maksab kõnelda väikesel ja kehval rahval, arvatakse loomulikuks edasi lükata paremaiks päevadeks. Meil ei tarvitse siin säärase mõtlemisviisi vastu enam sõnu kulutada, me oleme juba eelpool võind näha, kuidas meie kultuuriline iselemine on käind meie poliitilise iseseisvuse eel, jah, kuidas me tänapäeva iseseisvus otseselt baseerub selle eel käind iseseisval kultuuriarengul —

kes seda usub, sellele on iseendast selge, et meie tulevikugi püsivus ja julgeolek vajab sama „luksust“, iseseisvaid kultuurilisi väärtusi endale üheks põhialuseks. Siin on üks põhjus, miks just nüüdsel katsumise ajal ei või kõnet olla meie esmajärgulise vaimlise loova töö kitsendamisest või edasilükkamisest. Teine põhjus on see, et kui me ise meile avanevaid, iseendast tõesti mitte kuigi avaraid tööpõlde ära ei kasuta, siis teevad seda otsekohe teised — rahvusvaheline võidujooks puhkab siin sama vähe kui muilgi aladel. Ja pole mingit kahtlust, et näit. ainult kümne aasta pärast kõigil eelpool puudutet teadusaladel on meie võimalused nüüdsetega võrreldes juba hoopis kitsamad ja seega edasitung siin raskem. Seepärast oleksid käesolevad read oma ülesande täitnud, kui nad veidigi suudaksid kaasa aidata seks, et meie vaimlise loova töö eeldused ja ülesanded tänapäeval leiaksid kas või ka ainult kokkutõmbumise suunitlemisel tähelepanu ja arvestamist.

A

8456,

186156

Äratrükk koguteosest „Kultuuri ja teaduse teilt“.